

M. Vanderhoeven

*Dets over het Romeins
stratennet van Tongeren*

[Overdruk uit: « LIMBURG », deel 5-6 (1955), bldz. 122-128.]

Drukkerij-Uitgeverij VAN DER DONCK — Maaseik

ARCHÆOLOGIA BELGICA N° 31

M. Vanderhoeven

Dets over het Romeins stratennet van Tongeren

[Overdruk uit : « LIMBURG », deel 5-6 (1955), bldz. 122-128.]

Te gelijkertijd als de oudheidkundige opgravingen in het romaans kloosterpand te Tongeren werden ook aan het station der Buurtspoorwegen twee proefsleuven gegraven, onder leiding van Prof. J. Breuer, om de juiste ligging van twee Romeinse straten te bepalen (1) in het kader van gans het wegennet; want dit werd, in de loop van de 1ste of in het begin van de 2^e eeuw aangelegd naar het voorbeeld van het welbekende hellenistische dambordschema. Reeds in 1934, bij het aanleggen der riolen in de stad, hebben **Prof. J. Breuer** en **Prof. H. Van de Weerd** hierop de aandacht gevestigd. (2)

Een aantal straten liepen evenwijdig met de hoofdas, d.i. de Romeinse weg Bavai-Keulen (de hedendaagse Maastrichterstraat), waarop andere straten haakrecht uitmondten, zodat bijna gans het stadgebied in rechthoeken (*insulæ*) was ingedeeld.

In 1934 werden een aantal van deze straten of « kiezels » teruggevonden; twee er van liggen in de nabijheid van de Heilig Sacramentstraat: de eerste loopt ongeveer in dezelfde richting, terwijl de andere, van het kerkhof komend, eerstgenoemde ter hoogte van de zagerij J. Jorissen-Huygen kruist.

Twee sleuven werden getrokken op ongeveer 20 m. van elkaar (zie afb. 1, p. 3).

SLEUF I.

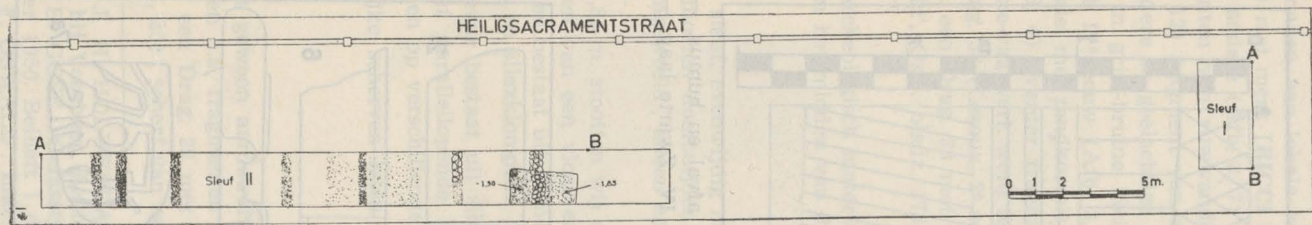
Ons doel was de « kiesel » terug te vinden, die in de richting van de Heilig Sacramentstraat loopt. Het terrein was er diep omgewoeld. Zoals wij vernamen kon de gezochte « kiesel » meer noordwaarts liggen onder de huizen aan de overkant van de straat want, vóór 1440, bij het uitschieten van een kelder, stootte men er op een laag grint die wel de Romeinse straat had kunnen zijn.

Hier en daar, waar het Romeins niveau (afb. 2, p. 4), gevormd door een laag vettig-zwarte grond, bewaard was, werden talrijke scherven te

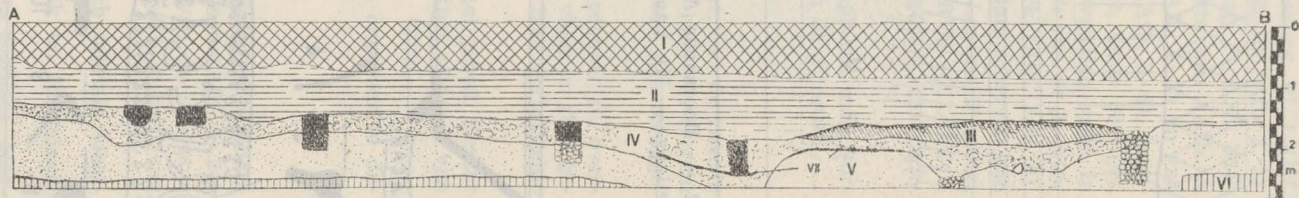
(1) Wij danken ten zeerste de Nationale Maatschappij der Buurtspoorwegen alsook de Heer Stationoverste voor de toelating die zij ons verleenden.

(2) J. BREUER en H. VAN DE WEERD: **Het Oude Tongeren; Jaarboek van het Limburgsch Geschied- en Oudheidkundig Genootschap**. 50ste Jaargang, 1936. Bladz. 24-48.

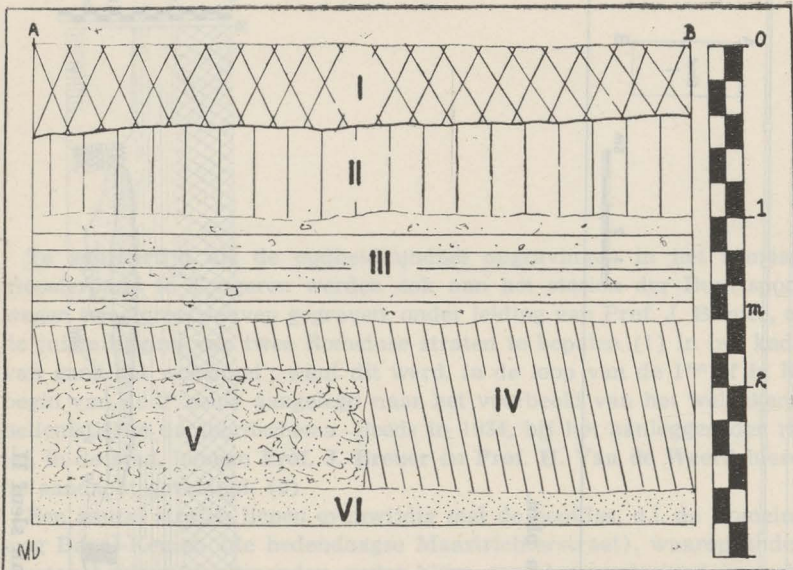
G. de SCHAETZEN: **Découvertes romaines à Tongres en 1937**. *Ant. Class.* 12 (1943). Bladz. 37-46.

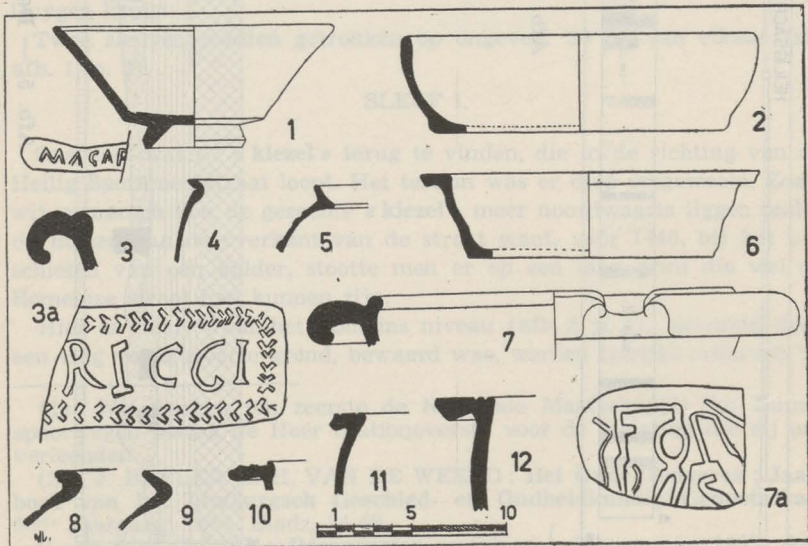
Afb. 1. — Algemeen plan.

Afb. 5. — Doorsnede AB van sleuf II.

Afb. 2. — Doorsnede AB van sleuf I. (I. Moderne afval en humus. — II. Kleilaag. — III. Laag met moderne scherven. — IV. Zwarte laag. — V. Romeinse laag.)

Afb. 3. — Aardewerk uit sleuf I — Schaal 1/4 — Stempels 1/1.

ruggevonden van lokale waar: wrijfschaal cfr. Arentsburg, Pl. LXIII, 325 (3) met merk [RICCI van NERICCI (CIL 10006, 62, al) (Afb. 3, 3), en een andere (Afb. 3, 7) te vergelijken met Arentsburg, Pl. LXI, 304; fragmenten van ruwwandige kookpotten in grijs-zwarte klei (Afb. 3, 10, 11, 12) fragment van een schotel in bruine klei (Afb. 3, 2) en van een andere in geelachtige klei met horizontale rand (Afb. 3, 6), rand-scherf in grijs-bruine klei met goudglimmer overdekt, Gose 331 (4), 2^e helft 1ste eeuw (Afb. 3, 5), scherf van kleine dunwandige urne, in grijze klei met zandkorrels bestrooid, Gose 189, 1ste helft van de 2^e eeuw (Afb. 3, 4); verder fragmenten van gewoon aardewerk (Afb. 3, 8, 9). Ook luxe-vaatwerk werd teruggevonden, o.a. terra sigillata scherven van een Drag. 33 (Lezoux, 2^e eeuw), van een Drag. 18/31 (Lezoux, 2^e eeuw) en van een Drag. 33 met merk MACAR] van MACARVS (CIL 10010, 1196, dd', Osw. bladz. 173, La Graufesenque, Tiberius-Nero (5) (Afb. 3, 1).

Dit archeologisch materiaal vormt een geheel, dat geplaatst mag worden van het midden van de 1ste tot in de 1ste helft van de 2^e eeuw.

SLEUF II.

Deze sleuf, evenwijdig met de Heilig Sacramentstraat, had de tweede kiezel moeten doorsnijden; zoals in sleuf I was ook hier het terrein diep omgewoeld; alleen enkele sporen van deze « kiezel » zijn teruggevonden.

Op 1,85 m. stootten wij op sporen van een Romeins gebouw, nl. overblijfselen van een vloer en van muren (Afb. 4); de vloer is glad geëffend en bestaat uit Romeinse mortel, rustend op een laag verbrijzelde pannen en silexklompen.

De muur bestaat uit silexblokken in witte kalkmortel gebed. Verder nog vijf parallellopende kiezelbankjes op onregelmatige afstand van elkaar en op verschillende diepte (Afb. 5).

Talrijke scherven laten toe de onderscheiden lagen ongeveer te dateren.

Laag V.

Naast gewoon aardewerk (Afb. 6, 28, 29, 30, 31), werd ook sigillata gevonden o.a. fragmenten van een Drag. 15/17, Claudisch (Afb. 6, 24) en van een Drag. 29 met metopenversiering, 2^e helft van de 1ste eeuw (Afb. 6, 25); scherf van zgn. Belgisch aardewerk, Gose 314, 2^e helft van

(3) J. H. HOLWERDA: Arentsburg, een romeinsch militair vlotstation bij Voorburg. Leiden 1923.

(4) E. GOSE: Gefässtypen der römischen Keramik im Rheinland. Kevelaer 1950. Beiheft 1 der « Bonner Jahrbücher ».

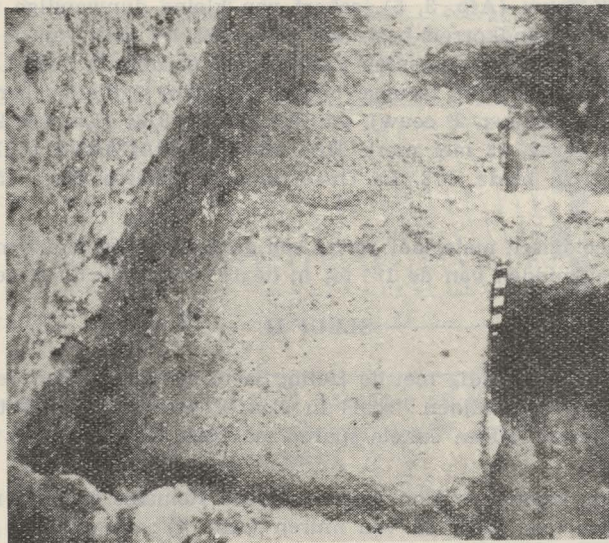
(5) F. OSWALD: Index of Potter's Stamps on Terra Sigillata. Maridunum 1931.

de 1ste eeuw (Afb. 6, 26), rand van een schotel, Gose 465, Vespasiaan (Afb. 6, 27).

Datum : 2^e helft van de 1ste eeuw.

Laag IV.

In de beroerde laag vonden we een fragment van een Drag. 27, La

Afb. 4. — Sporen van een Romeins gebouw.

Graufesenque, 1ste eeuw (Afb. 6, 22) en fragment van een Drag. 37, Lezoux, 1ste helft van de 2^e eeuw (Afb. 6, 21) en scherven van gewoon aardewerk (Afb. 6, 20, 23).

In die laag vonden we de overblijfselen van de « kiezel ».

Datum : 1ste helft van de 2^e eeuw.

Laag III.

Brandlaag waarin, naast talrijke fragmenten van pannen, enige scherven werden aangetroffen : een fragment van een deksel, Gose 559, laatste derde van de 2^e eeuw (Afb. 6, 12), de bodem van een Drag. 27 met onleesbare stempel, Oost-Gallië, 2^e eeuw (Afb. 6, 19) en gewoon aardewerk (Afb. 6, 16, 17, 18).

Datum : einde 2^e eeuw.

Laag II.

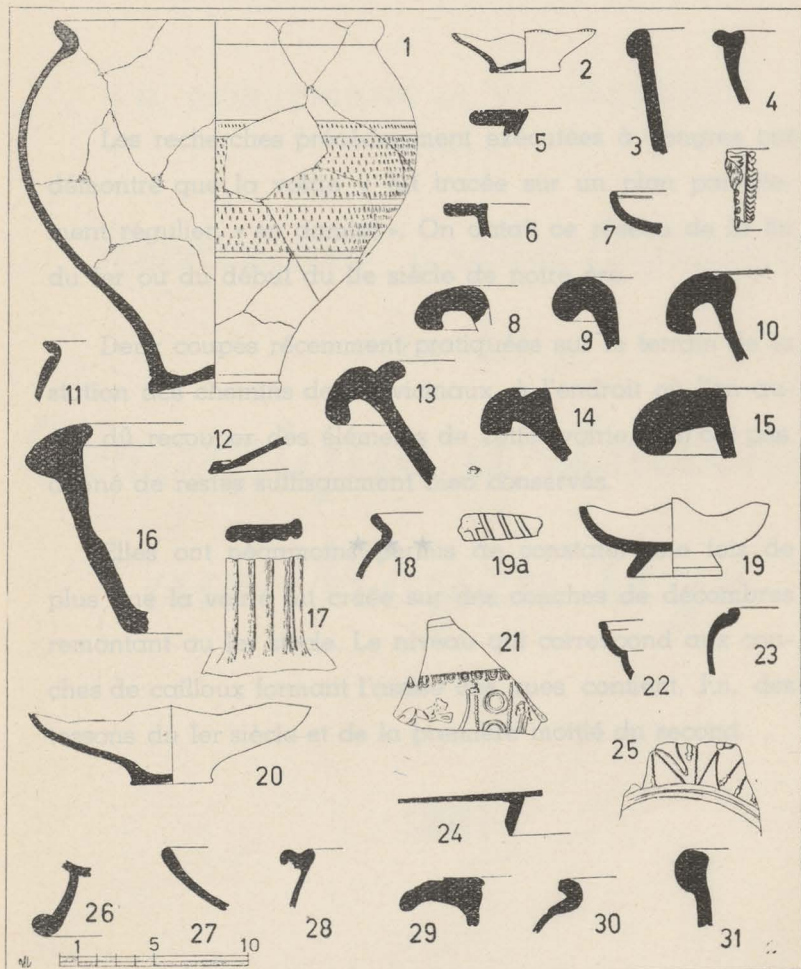
Romeinse en moderne scherven door elkaar (Afb. 6, 1, 3, 4, 5, 6, 8, 9,

14); wrijfschalen cfr Arentsburg Pl. LXII,320 (Afb. 6, 13), Arentsburg Pl. LXII, 323 (Afb. 6, 15), Arentsburg Pl. LXIII, 312 (Afb. 6, 10), gewoon aardewerk, Gose 189, 1ste helft van de 2° eeuw (Afb. 6, 11), Gose 200, 1ste helft van de 3° eeuw (Afb. 6, 2), sigillata scherf van een Drag. 32, midden van de 2° eeuw (Afb. 6, 7).

Laag I.

Moderne afval en humus.

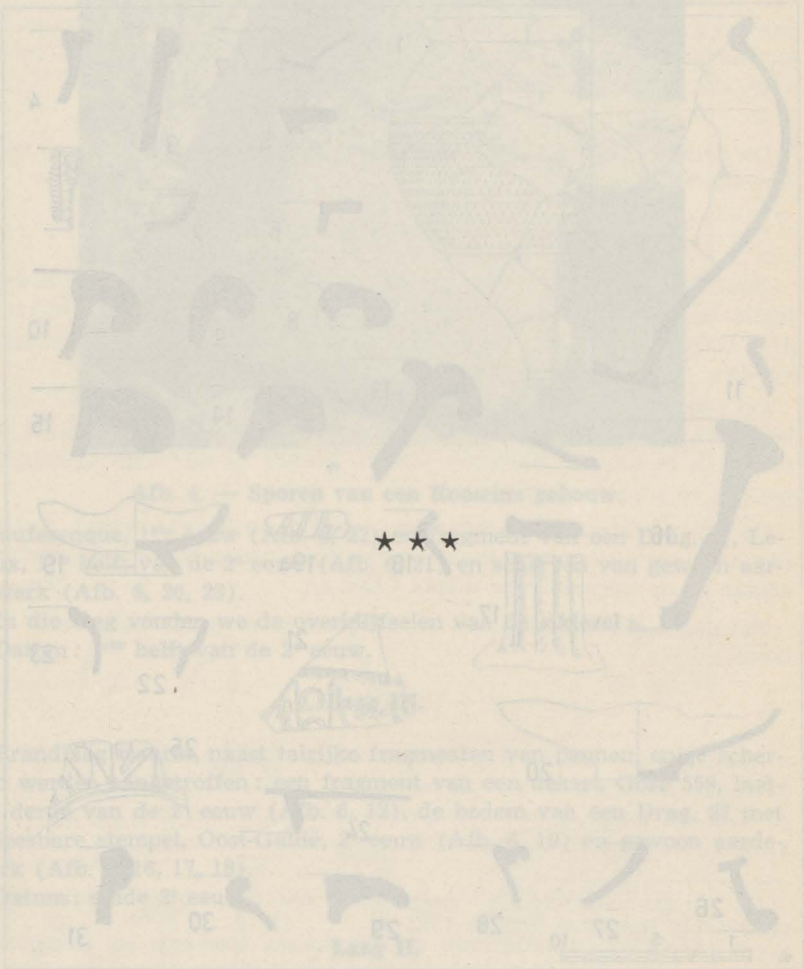
In laag IV, stotten wij dus op overblijfselen van de kiezels, maar deze

Afb. 6. — Aardewerk uit sleuf II — Schaal 1/4.

was diep beroerd. Deze opeenstapeling van grint die nergens anders werd vastgesteld laat ons toe te aanvaarden dat de Romeinse straat, ongeveer Noord-Zuid georiënteerd, daar werkelijk voorbij liep.

Wij kunnen geen aanvaardbare verklaring geven voor de doorsnede van deze **kiesel**, zoals hij zich thans aftekent; in de loop der tijden immers, zijn de lagen doorwoeld geworden. In elk geval lijkt de **kiesel** geplaatst op een laag die slechts overblijfselen bevat uit de 1ste eeuw (laag V), terwijl het niveau, dat met de kiesel overeenstemt, scherven opleverde uit de 1ste en uit de eerste helft van de 2^e eeuw. In welke periode de weg onder afval werd bedekt, kon niet worden uitgemaakt.

Sporen van een Romeinse fabriek.

 Le...

... van de 1ste eeuw (laag V) ...
 ... van de 1ste en uit de eerste helft van de 2e eeuw.

... van de 1ste eeuw (laag V) ...
 ... van de 1ste en uit de eerste helft van de 2e eeuw.

... van de 1ste eeuw (laag V) ...
 ... van de 1ste en uit de eerste helft van de 2e eeuw.

Note sur la voirie romaine dans Tongres.

Les recherches précédemment exécutées à Tongres ont démontré que la voirie y fut tracée sur un plan parfaitement régulier, « en damier ». On datait ce réseau de la fin du Ier ou du début du IIe siècle de notre ère.

Deux coupes récemment pratiquées sur le terrain de la station des chemins de fer vicinaux, à l'endroit où l'on aurait dû recouper des éléments de cette voirie, n'en ont pas donné de restes suffisamment bien conservés.

Elles ont néanmoins permis de constater une fois de plus que la voirie fut créée sur des couches de décombres remontant au Ier siècle. Le niveau qui correspond aux couches de cailloux formant l'assise des rues contient, lui, des tessons du Ier siècle et de la première moitié du second.